

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1917 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37 mom. 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen, dels ock till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott, ävensom av i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Hellberg, K. J. Ekman, Mannheimer, von Mëntzer, Olof Olsson*, von Bahr*, greve Alexander Hamilton*, Meurling, Gullberg, Larsson i Västerås, Magnusson i Tumhult*, Räf, Sterne, Hallendorff*, Janson i Kungsör, Magnusson i Kalmar, Svensson i Skönsberg och Andersson i Höckerum.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hvara båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 111, däri Kungl. Maj:t *Kungl. Maj:ts proposition.*
dels till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 5 saml. 12 häft. (Nr 13.)

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37 mom. 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter riksdagen. Den fördelas i två kamrar, vilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande riksdagen i kraft av denna grundlag sammankomma till lagtima möte varje år den 10 januari eller, om helgdag då inträffar, dagen där-efter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 2.

Lagtima riksdag skall, i kraft av rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda varje år den 10 januari eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter.

Urtima riksdag — — — sammanhang.

§ 37 mom. 1.

1. Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, två lagutskott samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, statsutskottet av tjugufyra, bevillningsutskottet av tjugu, bankoutskottet av sexton, vardera lagutskottet av sexton samt jordbruksutskottet av sexton ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstämmande beslut att, när sådant finnes vara av nöden, tillsätta särskilt utskott för upptagande av frågor, som tillhöra ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 42.

1. Lagutskotten skola meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de, såsom icke tillhörande annat utskotts behandling, från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av civil-, kriminal- och kyrkolag, likasom ock av andra lagar och författningar, som stiftas av Konung och riksdag samfällt.

2. Ett av lagutskotten skall ock granska justitieombudsmannens och militieombudsmannens avgivna redogörelser, ävensom deras ämbetsdiarier och registratur, samt med utlåtande däröver till riksdagen inkomma.

3. Lagutskotten fördela å gemensamma sammanträden sig emellan de till dem hörande ärenden, och skall i fråga om sådana sammanträden tillämpas vad i 45, 48 och 49 §§ är rörande ständigt utskott stadgat.

§ 43 mom. 2.

2. Utskottet åligger jämväl att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av alla från kamrarna dit hänvisade frågor, som angå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande hushållningen med allmänna och enskilda skogar, om jakt och fiske samt angående vägar och skjutsväsende.

§ 54.

Konungens skrivelser — — — — yttrande.

Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom sjuttio dagar från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande, och må fråga härom ej väckas senare än vid sammanträdet näst efter det, då propositionen avläts.

Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör — — — — sammanföras.

§ 58.

När proposition — — — — uppehållas.

Är inom kammare väckt fråga om sådan utsträckning av motions-tid, som i 55 § första stycket sägs, eller uppstår fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall sådan fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet, men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras;

dels föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott.

Härigenom förordnas, att 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid val av suppleanter i utskott skall vad här ovan är i fråga om val av ledamöter stadgat äga motsvarande tillämpning.

Val av suppleanter må utsättas att äga rum samma dag som kammare väljer ordinarie ledamöter i utskott; dock skall, därest någon ledamot av kammaren det yrkar, suppleantvalet uppskjutas till annan dag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I sammanhang med propositionen har utskottet jämväl till behandling förehaft följande till utskottet överlämnade motioner, nämligen:

dels motionerna inom första kammaren nr 107 av herr *Ernst Lindblad* och nr 126 av herr *Clason*;

dels motionerna inom andra kammaren nr 349 av herrar *Hallendorff* och *Kaijser* och nr 402 av herr *Lindhagen*.

Herr *Ernst Lindblad* har i sin förevarande motion föreslagit vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, avseende

dels § 54 riksdagsordningen, som borde erhålla följande lydelse: »Konungens skrivelser — — — yttrande. Propositionerna — — eller prövar uppskov med framställningen lända riket till *olägenhet eller* men»;

dels § 55 st. 1 riksdagsordningen, som borde erhålla följande lydelse: »Motion — — — och må fråga härom ej väckas senare än vid *det sam-*

*Herr
Lindblads
motion.*

mantråde, som infaller näst efter 5 dagar från propositionens avlämnande, Är motionstiden genom en kammares beslut sålunda utsträckt, gäller samma bestämmelse för riksdagen i dess helhet.»

Herr
Clasons
motion.

Herr Clason har i sin motion hemställt, att riksdagen ville till vilande i grundlagsenlig ordning antaga följande lydelse av § 56 riksdagsordningen:

§ 56: »Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som tillhöra ständigt utskotts behandling, kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande, *kammare dock obetaget att utan remiss till utskott avslå sådan motion, som med enahanda yrkande förevarit vid riksdag under samma treårsperiod utan att av någondera kammaren bifallas.* Angår motion annat ämne och rör det ej kammaren enskilt, kan motionen ej utan remiss till utskott bifallas. Frågor, som röra någondera kammaren enskilt, må genast avgöras».

Herrar
Hallendorff
och
Kaijsers
motion.

Herrar Hallendorff och Kaijser hava i sin motion hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta att åt §§ 37 och 55 riksdagsordningen giva följande ändrade lydelse:

§ 37: »1. Å varje lagtima riksdag skola, inom två dagar efter dess öppnande, tillsättas: — — — — — bevilja.

2. Vardera — — — — — inträda.

3. För avgivande av utlåtande och förslag i frågor, som icke tillhöra förenämnda utskotts behandling men äro av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras, tillsättas av vardera kammaren för sig tillfälliga utskott. Deras antal och ledamotssiffra bestänmas av kammaren. *Val av tillfälliga utskott äger rum inom fyra dagar efter lagtima riksdags öppnande.*

4. Å urtima — — — — —»

§ 55: »Motion må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom fyra dagar från riksdags öppnande eller — — — — — avlämnande i kammare; — — — — —»

Vad angår förslaget till ändring i § 55 riksdagsordningen, hava motionärerna, sedan motionen blivit av utskottet emottagen, omförmält, att den av dem föreslagna lydelsen borde så ändras, att paragrafen erhöle följande avfattning:

»Motion må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom fyra dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlätits, sist vid

det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande, och må fråga härom ej väckas senare än vid sammanträdet näst efter det, då propositionen avläts.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör — — — sammanföras».

I herrar Hallendorffs och Kaijsers motion har vidare hemställts:

dels (i mom. 2) att riksdagen under förutsättning av och i samband med en sådan omläggning av kamrarnes och utskottens sammanträden, som i motionen angivits, ville för sin del besluta sådan förändrad lydelse av §§ 12 och 23 riksdagsordningen, att arvudet för hel lagtima riksdag kommer att utgå med kronor 2,400 eller kronor 20 om dagen;

dels (i mom. 3) att riksdagen i syfte att möjliggöra utskottssammanträden även på plenidagarnas förmiddagar ville genom underdånig skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för nästkommande års riksdag av förslag rörande skäligh begränsning av kammardebatternas längd.

Herr *Lindhagen* har hemställt, att riksdagen med anledning av propositionen nr 111 ville för sin del besluta sådan ändring i riksdagsordningen, att

*Herr
Lindhagens
motion.*

- 1) motionstiden med anledning av under riksdagen inkomna propositioner borttages, eller, om detta icke kan bifallas, den nuvarande motionstiden av femton dagar bibehålles med den förändring, att, om ej plenum infaller på femtonde dagen, motionstiden skall utgå å den dag plenum näst därefter hålles, och att påskferier ej medräknas i motionstiden, samt
- 2) att en minoritet inom ett utskott likaväl som en majoritet berättigas att, utan därom väckt motion, hos riksdagen hemställa om en utvidgning av ett yrkande i en till utskottet remitterad motion eller proposition.

På sätt chefen för justitiedepartementet i det vid den kungl. propositionen fogade utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 9 mars 1917 omförmält, grundar sig Kungl. Maj:ts förslag på det underdåniga betänkande angående åtgärder för beredande av lättnad i

**Översikt
över för-
slagen.
Kungl.
Maj:ts
proposition.**

riksdagens arbete, som den 18 sistlidne december avgavs av för ändamålet utsedda kommitterade.

De av kommittén föreslagna ändringarna voro, i vad de avsågo bestämmelser av grundlags natur, följande. Kommittén hemställde om förläggande av lagtima riksdags början till den 10 i stället för den 15 januari. Vidare föreslogs inrättande av ytterligare ett lagutskott; båda lagutskotten skulle liksom det nuvarande bestå av sexton ledamöter, och bestämmelser meddelades om fördelning mellan de två utskotten av dithörande frågor. Tillika hemställde kommittén, att av de ärenden, som vid jordbruksutskottets inrättande år 1909 överflyttades till detta utskott från lagutskottet, nu skulle, i sammanhang med tillkomsten av ett nytt lagutskott, till behandling av lagutskott återföras frågor angående lagar och författningar om vattenrättsförhållanden, om skatteköp, avvitringar, skiften och jordstyckningar samt därmed sammanhängande ämnen. Vidare föreslogs av kommittén, i fråga om tiden för propositioners avlåtande, att dessa vid lagtima riksdag borde avlämnas inom sextio dagar från riksdagens öppnande; senare skulle enligt kommitténs förslag proposition ej få avlätas, utan så vore, att någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranledde eller eljest uppskov med framställningen prövades lända riket till avsevärt men. Slutligen föreslogos vissa ändringar beträffande motionstid. Enligt gällande bestämmelser kan motion i grundlagsfråga framställas när som helst under riksdagen; kommittén hemställde om sådan begränsning härutinnan, att dylik motion måste väckas inom fyrtio dagar från riksdagens öppnande. Då motion föranledes av proposition, som avlåtits efter riksdagens öppnande, gäller för närvarande, att motionen skall framställas inom femton dagar från propositionens avlämnande i kammare. Av kommittén föreslogs, att sådan motion i regel skulle väckas sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande; emellertid skulle i detta fall kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, äga medgiva viss utsträckning av motionstiden.

Kungl. Maj:t har i alla delar upptagit de av kommitterade framställda yrkandena om grundlagsändringar, utom i vad de avsågo bestämmande av viss tid för propositioners avlämnande. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit, att denna tid skall utsträckas till 70 dagar från riksdagens öppnande, och därjämte föreslagit mindre jämkningar i formuleringen av bestämmelserna om de fall, där undantag från nämnda tidsbegränsning skulle få ske.

Kommitténs förslag innefattade vidare hemställan, att 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott måtte erhålla viss ändrad lydelse. Denna hemställan har Kungl. Maj:t biträtt, varvid departements-

chefen uttalat, att, på sätt kommittén anført, denna ändring torde kunna genomföras och träda i kraft utan samband med ifrågavarande grundlagsändringar.

Vissa av de i motionerna framlagda yrkandena åsyfta ändringar i *Motionerna*. Kungl. Maj:ts förslag. Bestämmelserna angående tid för propositioners avlämnande hava behandlats av herr Lindblad, bestämmelserna angående motionstiderna dels av herr Lindblad, dels av herrar Hallendorff och Kaijser, dels av herr Lindhagen, bestämmelserna angående tiden för utskottsvalen av herrar Hallendorff och Kaijser.

Förslag utan direkt samband med den kungl. propositionen, ehuru i likhet med denna åsyftande att bereda lättnad i riksdagens arbete, föreligga i herr Clasons motion, där en utvidgning av kammarens rätt att utan remiss till utskott avslå motioner påyrkas, samt i herrar Hallendorffs och Kaijsers motion, i vilken en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag rörande skälig begränsning av kammardebatternas längd föreslås.

Utan direkt samband med frågan om lättnader i riksdagens arbete är herr Lindhagens förslag angående viss rätt till initiativ för minoriteter inom utskott. Utskottet har dock ansett sig böra upptaga jämväl detta förslag till behandling i sitt nu förevarande utlåtande.

Däremot har till behandling i samband med andra förslag rörande omläggning av riksdagsarvodet uppskjutits det av herrar Hallendorff och Kaijser i detta avseende gjorda yrkandet.

De förslag, som sålunda i detta sammanhang förelegat till utskottets behandling, avse dels tiden för riksdagens sammanträdande, dels tid för propositioners avlämnande, dels förändringar i riksdagens arbetssätt.

Utskottets yttrande.

Förslag om en mindre tillbakaflyttning av tiden för lagtima riksdags sammanträdande hava vid några tidigare tillfällen varit före. Vid 1893 års riksdag antogo båda kamrarna såsom vilande ett förslag till grundlagsändring, vilket förlade riksdagens början till den 8 januari (i st. f. den 15). Detta förslag blev emellertid vid 1894 års riksdag avslaget, särskilt på den grund att, i händelse av tillbakaflyttning av riksdagens början till 8 dagar efter budgetårets utgång, det antogs skola möta svårigheter att få en fullt tillförlitlig statsverksproposition färdig att i rätt tid föreläggas riksdagen.

Kungl. Maj:t har nu, i enlighet med kommitterades hemställan, föreslagit, att riksdagens början skall förläggas till den 10 januari. I likhet med

kommitterade anser utskottet, att en dylik förändring för ett stort antal av riksdagens ledamöter skulle lända till lättnad vid riksdagsmannaupdragets fullgörande. Särskilt för de riksdagsmän, vilka äro lantbrukare, torde det nämligen, såsom kommitterade påpekat, vara förenat med mindre olägenheter att vara borta från hemorten under januari månad än under maj månad. Då dessutom de budgettekniska svårigheter, som 1894 berördes, torde kunna övertinnas, får utskottet tillstyrka bifall till vad Kungl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

**Tid för
propositioners
avlämnande.**

Vad därefter angår spörsmålet om fastställande av viss tid för propositioners avlämnande, så hava kommitterade därom yttrat följande:

»För att riksdagsarbetet skall kunna bedrivas planmässigt och med fullt utnyttjande av riksdagstiden, är det av stor vikt, att arbetsmaterialet så tidigt som möjligt förelägges riksdagen.

Beträffande de kungl. propositionerna förefinnas för närvarande inga bestämmelser i syfte att begränsa tiden för dessas avlämnande förutom i avseende å propositionen angående statsverkets tillstånd och behov, som skall avlämnas vid riksdagens öppnande. Fråga har emellertid varit uppe om införande av begränsad tid för avlämnande av jämnval andra propositioner.

Sälunda uttalade den år 1907 tillsatta kommittén för utredning och förslag angående åtgärder för beredande av lättnad i riksdagens arbete, att en av de mest bidragande orsakerna till att riksdagsarbetet under slutet av sessionen antog en så forcerad karaktär vore att söka i den omständigheten, att ett stort antal kungl. propositioner, ofta i mycket viktiga och omfattande frågor, öfverlämnades till riksdagen först under den senare delen av dess samvaro. Kommittén yttrade vidare: 'Att åtskilligt skulle kunna vinnas, därest kungl. propositioner kunde tidigare än som för närvarande i allmänhet är fallet öfverlämnas till riksdagen, lider icke något som helst tvivel. Det skulle därför möjligen kunna ifrågasättas, huruvida icke, i likhet med vad som föreslagits skola gälla ifråga om motioner, en bestämd tid borde fastställas, efter vilken kungl. propositioner icke finge annat än i undantagsfall till riksdagen avlätas. Då emellertid en dylik bestämmelse skulle innebära en icke oväsentlig inskränkning uti Konungens konstitutionella rättigheter och det dessutom måste anses vara av synnerlig vikt, att regeringen, vilken icke alltid är i stånd att på förhand överblicka alla de frågor, som böra till riksdagen hänskjutas, icke betages rätten att, när helst sådant av förhållandena påkallas, till riksdagen framkomma med framställningar, hava kommitterade icke funnit sig böra föreslå någon i denna riktning gående bestämmelse. Med hänsyn till den

stora roll de kungl. propositionerna spela för riksdagsarbetets snabba och planmässiga bedrivande, hava kommitterade dock ånsett sig böra uttala önskvärdheten därav, att kungl. propositioner, särskilt i större och mera omfattande frågor, i regel icke överlämnas till riksdagen under senare delen av dess samvaro.'

I de interpellationsdebatter angående omläggning av riksdagsarbetet, som åren 1913 och 1916 förekommit i andra kammaren, har ock understrukits angelägenheten av att de kungl. propositionerna avlätas i god tid och ej först framemot den tidpunkt, då riksdagen grundlagsenligt bör vara avslutad. Det har sålunda uttalats önskemål, att de kungl. propositionerna regelmässigt borde vara avlämnade före den 1 april.

Då avsevärda fördelar synas stå att vinna, därest de kungl. propositionerna i allmänhet avgivas under riksdagens förra del, hava vi undersökt, huruvida det icke skulle låta sig göra att med undanröjande av de utav 1907 års kommitterade påpekade svårigheterna införa grundlagsstadgande om viss normaltid för avgivande av kungl. propositioner.

Givet är, att en undantagslös tidsbegränsning för propositioners avgivande ej kan ifrågasättas. I första hand måste sålunda Konungen äga att, så länge riksdagen är samlad, avlåta proposition, som föranledes av någon under riksdagen inträffad händelse. Motsvarande rättighet är ju för närvarande tillförsäkrad riksdagsman i avseende på väckande av motion. Möjlighet måste därjämte hållas öppen för Konungen att efter utgången av en för normala fall avsedd propositionstid för riksdagen framlägga förslag, även om en fråga icke står i direkt sammanhang med någon under riksdagen inträffad händelse. Viktiga statsintressen kunna nämligen kräva, att avgörandet av en fråga, som ej hunnit så förberedas, att proposition kunnat avlätas inom visst föreskrivet tidsrum, ej varder till en påföljande riksdag undanskjutet. I dylika fall måste Konungen äga möjlighet att avlåta framställning till riksdagen även efter utgången av den normala propositionstiden. Klart är emellertid att de skäl, som böra få föranleda sådant frångående av föreskriften om en propositionstid, måste vara synnerligen vägande. Vi hava fördenskull ansett oss böra föreslå, att undantag från den allmänna regeln må stadgas även för det fall, att ett uppskov med framställning till riksdagen skulle lända riket till allvarligt men.

Med nu angivna modifikationer synes det ej böra möta betänkligheter att i grundlag fastslå en viss tidpunkt, inom vilken de kungl. propositionerna böra vara till lagtima riksdag avlämnade.

Vad angår den tidpunkt, som borde fastställas såsom den normala för propositioners avgivande, har det syns oss, att om någon verklig vinst skall ernås med stadgandet av en tidsbegränsning, denna måste förläggas

till ett avsevärt tidigare datum än den normala tidpunkten för riksdagens avslutande. Såsom nämnts har den 1 april framhållits såsom en lämplig tidsbegränsning. Det synes oss emellertid fördelaktigare för riksdagsarbetet, om tidpunkten ifråga sattes ungefärligen till mitten av den i grundlagarna förutsatta sessionstiden, d. v. s. enligt härutinnan nu gällande bestämmelser till sextio dagar efter riksdagens öppnande. För att en föreskrift i förevarande avseende skall kunna tillämpas även vid annan lagtima riksdag än sådan, som sammanträder den 15 januari, bör tidsbegränsningen hänföras till viss tidrymd efter riksdagens början.

Vilken betydande förändring genom en sådan bestämmelse skulle åstadkommas i fråga om arbetsmaterialets tidigare framläggande för riksdagen, torde framgå av en vid detta betänkande såsom bilaga¹ fogad tabell över antalet kungl. propositioner, som under åren 1907—1916 avlämnats senare än sextio dagar efter riksdagens öppnande.

Stadgandet om viss propositionstid bör avse allenast lagtima riksdag. De förhållanden, som kunna föranleda sammankallandet av urtima riksdag och bliva bestämmande för längden av sådan riksdags samvaro, låta sig icke på förhand överskådas, och Konungens rätt att framställa förslag till urtima riksdag kan på grund härav ej genom införande av tidsbegränsning inskränkas.»

Kungl. Maj:t har i princip biträtt kommitterades förslag, men — såsom ovan nämnts — i fråga om den tidpunkt, inom vilken propositioner i regel böra avlämnas, föreslagit den ändringen, att tiden skulle utsträckas till 70 dagar från riksdagens öppnande, samt beträffande de undantagsfall, då propositioner må tillställas riksdagen senare, givit bestämmelsen en annan lydelse än den av kommittén föreslagna. Genom propositionens avfattning utsäges uttryckligen, att prövningen av dessa fall ankommer på Konungen, varjämte förutsättningen för propositions avlåtande efter de 70 dagarnas utgång angivas så, att uppskov skulle »lända riket till men» (i kommitterades förslag: »lända riket till avsevärt men»).

I herr Lindblads motion har erinrats om förefintligheten av sådana ärenden, som ej vålla utskotten synnerligt arbete, men som vid propositioners utarbetande kräva »ej så litet förarbete» inom Kungl. Maj:ts kansli. Motionären framhåller olägenheten av att för dylika ärenden den föreslagna tidsbegränsningen skulle bliva gällande, eventuellt till förfång för viktigare ärenden, som eljest kunnat tidigare föreläggas riksdagen. Han föreslår för den skull, att Kungl. Maj:ts rätt att efter den stadgade tiden

¹ Här ej intagen.

framlägga propositioner för riksdagen skulle utsträckas jämväl till de fall, där ett uppskov kunde lända riket till »olägenhet».

I likhet med kommitterade anser utskottet, att fastställandet av en bestämd tidpunkt, inom vilken kungl. propositioner böra vara till riksdagen avlämnade, skulle möjliggöra en planmässigare anordning av riksdagsarbetet och därigenom medföra avsevärda lättnader i detta. Å andra sidan är det uppenbart, att möjligheten till undantag från tidsbegränsningen i vissa fall måste hållas öppen. Men åt undantagsbestämmelserna får icke givas en sådan formulering, att det med hela stadgandet åsyftade ändamålet äventyras. Utskottet kan av detta skäl icke ansluta sig till det av herr Lindblad framlagda förslaget, som — utan att kunna helt tillgodose det av motionären framställda önskemålet — synes ägnat att på ett sådant sätt utvidga undantagsbestämmelsen, att snart sagt vilken proposition som helst skulle falla under densamma. Den av Kungl. Maj:t föreslagna avfattningen motsvarar däremot enligt utskottets mening väl det med stadgandet avsedda syftmålet och överensstämmer till sin sakliga innebörd med vad kommitterade föreslagit, på samma gång den i formellt avseende synes äga något företräde. Utskottet ansluter sig alltså till den kungl. propositionen i denna del. Med avseende på den normala propositions-tidens längd vill utskottet icke motsätta sig den utsträckning till 70 dagar i st. f. de av kommittén förordade 60, som Kungl. Maj:t funnit nödvändig.

Utskottet vill i detta sammanhäng också erinra om vad kommitterade yttrat med avseende på det stundom framställda önskemålet därom, att statsverkspropositionen måtte göras så vitt möjligt fullständig. I likhet med kommitterade finner utskottet — särskilt med hänsyn tagen till den jämförelsevis långa tidrymden mellan tiden för statsregleringens upprättande och dess ikraftträdande —, att det icke lär vara möjligt att på ett så tidigt stadium förutse alla de behov, som kunna göra sig gällande under det ifrågavarande budgetåret, att definitiva framställningar rörande samtliga utgifter ävensom rörande sättet för anskaffande av erforderliga inkomstmedel skola kunna framläggas vid riksdagens öppnande. Införande av grundlagsbestämmelse, åsyftande att uttryckligen begränsa framställningar i budgetfrågor till statsverkspropositionen, har utskottet fördenskull liksom kommitterade icke kunnat förorda. I likhet med dessa vill utskottet emellertid starkt betona angelägenheten av, att statsverkspropositionen göres i möjligaste mån fullständig.

Utskottet förbiser icke, att, därest Kungl. Maj:ts av utskottet förordade förslag, dels med avseende på tiden för riksdagens sammanträdande, dels med avseende på tid för propositioners avlämnande av riksdagen bifallas, i viss mån ökade krav måste ställas på de organ, som hava

att medverka vid de kungl. propositionernas upprättande, och att dessa krav ytterligare ökas, i den mån det av utskottet uttalade önskemålet om statsverkspropositionens fullständigande förverkligas. Det vill dock synas utskottet, att, som kommitterade redan uttalat, de egentliga svårigheterna komme att möta under själva övergångsåret.

Förändringar i riksdagens arbetsätt.

De förslag till förändringar i riksdagens arbetsätt, som föreligga, kunna uppdelas i dels sådana, som åsyfta att underlätta eller påskynda utskottens förberedande handläggning av riksdagsärendena, dels sådana som avse direkt minskning i riksdagens arbetsbörda. I det förra hänseendet hava dels föreslagits ändringar i utskottens organisation, dels åtgärder för att hastigare bringa utskotten i funktion, snabbare tillhandahålla dem deras arbetsmaterial eller i vissa avseenden omgestalta deras arbetsätt.

Ändringar i utskottens organisation.

Efter en jämförelse mellan den arbetsbörda, som för närvarande vilar på de olika ständiga utskotten, hava kommitterade kommit till det resultatet, att lagutskottet — trots den överflyttning av vissa ärenden till andra utskott, som 1909 ägde rum — alltjämt torde utgöra det mest arbetstyngda av riksdagsutskotten. Särskilt vid de senaste riksdagarna har det visat sig för utskottet svårt eller omöjligt att inom den normala riksdagstiden medhinna behandlingen av de till utskottet överlämnade frågor. Då detta förhållande i icke oväsentlig mån medverkat till den starka anhopningen av ärenden mot slutet av riksdagstiden, togo kommitterade under övervägande olika möjligheter i syfte att på ett varaktigt sätt bereda lagutskottet lättnad i dess arbete.

Härom yttrar kommittén i sitt betänkande:

»I anledning av väckt motion föreslog konstitutionsutskottet vid 1900 års riksdag en uppdelning av lagutskottet på två helt och hållet skilda utskott, av vilka det ena huvudsakligen skulle handlägga frågor rörande civil-, kriminal- och kyrkolag, medan det andra utskottet skulle behandla frågor rörande övriga av Konung och riksdag gemensamt stiftade lagar och författningar, som icke tillhörde annat utskotts behandling. Förslaget blev emellertid ej av riksdagen antaget.

De invändningar, som vid nämnda förslags behandling i kamrarna framfördes mot detsamma, gingo bland annat ut därpå, att förslaget icke angåve någon klar och bestämd samt i övrigt lämplig grund för fördelning av ärendena mellan de båda lagutskotten. I likhet med vad däri framhölls hysa även vi den meningen, att det är förenat med synnerliga svårigheter att utfinna en dylik fördelningsgrund. Att på det sätt draga gränsen mellan de båda utskottens arbetsområden, att man till det ena

lagutskottet, i anslutning till den tanke, som låg till grund för 1900 års förslag, hänvisar frågor om lagar, varöver lagrådet har att yttra sig, och till det andra lagutskottet frågor om annan, till övriga utskotts behandling icke hörande lagstiftning, är olämpligt redan av den anledning, att vid en sådan uppdelning av arbetsområdet det senare lagutskottet icke erhöle tillräckligt arbetsmaterial. För att vinna en jämnare arbetsfördelning mellan två lagutskott måste för den skull även de lagfrågor, som hänföra sig till civil-, kriminal- och kyrkolag, uppdelas. Att i grundlagen verkställa en sådan fördelning är dock knappast möjligt, och fördelningen finge i varje fall en godtycklig karaktär. Vi hava alltså icke kunnat förorda en lösning i sådan riktning. Än mindre hava vi kunnat ansluta oss till den någon gång framförda tanken att till lättnad i lagutskottets arbete inom detsamma skulle anordnas en sådan ärendenas förberedande handläggning på avdelningar, som brukas inom vissa andra utskott. Lagärenden äro nämligen av den art, att en dylik förberedande behandling å avdelningar i regel säkerligen icke skulle medföra någon egentlig besparing av tid. För de utskottsledamöter, vilka ej deltagit i avdelningsbehandlingen, skulle det, då ärendet upptoges i utskottets plenum, i många fall bliva nödvändigt att återupprepa hela den föregående granskningen, och den påräknade arbetsbesparingen bleve vid sådant förhållande ingen.

Under senare tid har av lagutskottet i ej ringa utsträckning tillämpats det förfaringssättet, att vid behandlingen av en del ärenden vissa suppleanter tjänstgjort i stället för motsvarande antal ordinarie ledamöter, vilka i stället fått helt ägna sig åt andra frågor tillsammans med erforderligt antal suppleanter. På så sätt har lagutskottet i vissa frågor arbetat på två linjer. De båda »avdelningarna» av utskottet hava emellertid ej kunnat arbeta samtidigt, då varje avdelningsmöte för sig varit att betrakta som sammankomst av utskottet in pleno. Den berörda anordningen har också medfört en stark arbetsbelastning för både ledamöter och suppleanter.

Av representanter för lagutskottet, med vilka vi överlagt i förevarande fråga, har framförts den tanken, att — med utveckling av berörda praxis — lagutskottets ledamotsantal lämpligen skulle kunna fördubblas, i syfte att utskottet skulle kunna arbeta på två avdelningar, vilka var för sig hade att avgiva utlåtanden till kamrarna. I plenum skulle lagutskottet endast sammanträda för att verkställa indelningen av ledamöterna på de båda avdelningarna samt för att bestämma huru de till utskottet remitterade ärendena skulle fördelas på avdelningarna.

Den sålunda framförda tanken hava vi funnit beaktansvärd. Genom

ett förverkligande av densamma skulle de svårigheter kunna undvikas, som måste vara förenade med ett fastslående i grundlag av en avgränsning mellan två olika lagutskott. Vi hava emellertid icke ansett oss kunna förorda en grundlagsändring i sådan riktning, att ett utökat lagutskott självt skulle få avgöra, vilka ledamöter och suppleanter skulle tjänstgöra i de båda avdelningarna av utskottet. Även om sådana bestämmelser skulle kunna träffas, att fördelningen inom utskottet i partihänseende skedde efter proportionella grunder så kan dock ej skapas garanti för, att icke de båda avdelningarna skulle bliva ensidigt sammansatta ur andra synpunkter. Då varje avdelning skulle äga samma initiativrätt som utskottet och utöva dess befogenheter i övrigt, synes det oss fördensskull riktigast, att ledamöterna i varje särskild avdelning av ett utökat lagutskott väljas av kamrarna.

Med den uppfattningen, att kamrarna böra vidtaga en definitiv fördelning av ledamöterna inom ett förstärkt lagutskott, är det tydligen ur reell synpunkt av mindre betydelse, om man har *ett* lagutskott, som i samlat plenum fördelar ärendena mellan två självständiga avdelningar av utskottet, eller om det väljes *två* lagutskott, vilka förenade sammanträda för att sins emellan fördela de till båda utskotten gemensamt från kamrarna remitterade ärendena, men som i övrigt fungera fullt självständigt. Båda alternativen erbjuda ur formell synpunkt vissa svårigheter, men vi hava funnit det senare dock vara lättast att inpassa i riksdagsordningen, vadan vi ock ansett oss böra förorda detsamma.»

De av kommitterade i överensstämmelse med ovan återgivna uttalande framlagda förslagen till ändringar i § 53 regeringsformen samt §§ 37 och 42 riksdagsordningen hava av Kungl. Maj:t i oförändrad form förelagts riksdagen. Utskottet, som delar kommitterades och Kungl. Maj:ts uppfattning angående angelägenheten av att bereda lagutskottet lättnad i dess arbete, har tagit i betraktande de olika utvägar för frågans lösning, som dels i kommitterades betänkande, dels i vid detsamma fogade reservationer vidrörts, och därvid, på av kommitterade anförda grunder, funnit den av dem föreslagna lösningen böra förordas. Vad särskilt vidkommer tanken att, med fasthållande i övrigt vid kommitterades förslag, åt kamrarna överlåta beslutanderätten i frågan, till vilket av de två lagutskotten ett ärende bör hänvisas, så torde en dylik anordning dels i praktiken medföra stora svårigheter, dels icke vara ägnad att till fullo förverkliga det önskemål, för vars skull den ifrågasatts, nämligen att kamrarna själva skulle få »hålla i sin hand utformningen av blivande praxis». I de fall, där den ifrågasatta anordningen vore av behovet påkallad, d. v. s. där det kunde väntas, att inom kamrarna andra meningar än i de förenade lagut-

skotten skulle göra sig gällande rörande remisser, torde det nämligen lätt kunna inträffa, att kamrarna, där fråga är om propositioner, skulle komma att stanna i olika meningar. I sådana fall — som för den blivande praxis givetvis bleve av allra största betydelse — skulle det således varken bliva lagutskotten eller kamrarna, utan (enligt § 37 mom. 4 riksdagsordningen) konstitutionsutskottet, som finge att, utan stöd av vare sig speciell sakkunskap eller några som helst föreskrifter, träffa avgörande. Ännu större svårigheter skulle givetvis uppstå, därest den ena kammaren beslöte att till lagutskottet nr 1 hänvisa motioner i ett visst ämne, medan den andra kammaren hänvisade i samma ämne väckta motioner till lagutskottet nr 2.

Med avseende på det av utskottet, liksom av kommitterade och Kungl. Maj:t, föreslagna tredje momentet i § 42 riksdagsordningen anser sig utskottet böra betona, att den prövning, som riksdagens utskott jämlikt § 7 i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen företaga av frågan, huruvida ett till visst utskott hänvisat ärende »tillhör» dettas »befattning» eller ej, bör tillkomma varje lagutskott för sig, ej båda i förening. Samtliga de ärenden, som av kamrarna hänvisats till lagutskotten, böra sålunda av dem å de gemensamma sammanträdena fördelas mellan det första och det andra utskottet, och först därefter tillkommer det vart och ett av dessa utskott att ur nyss nämnd synpunkt pröva de ärenden, som det fått sig tilldelade. — Med den hänvisning till §§ 45, 48 och 49 riksdagsordningen, som i det ifrågavarande momentet förekommer, har, såsom de kommitterade framhållit, avsetts, att för de gemensamma sammanträdena skall i motsvarande tillämpning gälla vad i sagda lagrum föreskrives om tid, inom vilken utskott skall sammanträda, om val av ordförande och vice ordförande hos utskott samt av vem ordet skall föras, innan sådant val skett, om utseende av sekreterare och annan betjäning hos ständigt utskott, om omröstning samt om expeditioners underskrivande. För så vitt undantagsvis yttranden till kamrarna från de gemensamma sammanträdena skulle ifrågakomma, exempelvis rörande avlöning av kansli- och vaktbetjäning, bör därom gälla vad i § 45 mom. 3 föreskrives om utskotts yttrande och i § 48 andra stycket angående skiljaktig mening i fråga om sådana yttranden.

Kommitterade hava i det nu förevarande spörsmålet även erinrat om att därest förslaget om inrättande av ett nytt lagutskott vinner bifall, visst tillägg bör göras till de reglementariska föreskrifterna för riksdagen, i syfte att angiva vilka av de bland dessa föreskrifter, som skola äga tillämpning å de för lagutskotten gemensamma sammanträdena. Ifrågavarande tillägg, varom konstitutionsutskottet icke har att uttala sig, skulle enligt kommitterades mening lämpligast kunna ske genom att i en ny

paragraf utsäges, att vad som i §§ 5, 6 och 10 stadgas jämväl skall gälla om sådant gemensamt sammanträde av lagutskotten, som avses i § 42 mom. 3 riksdagsordningen. Frågan torde böra upptagas till behandling, sedan definitivt beslut fattats beträffande de föreslagna grundlagsändringarna.

I samband med ett nytt lagutskotts inrättande hava kommitterade och Kungl. Maj:t föreslagit, att till behandling av lagutskott skola återföras vissa ärenden, som nu tillhöra jordbruksutskottet, men tidigare handlagts av lagutskottet. Häröfver yttra kommitterade: »Då jordbruksutskottet år 1909 inrättades för att övertaga beredningen av åtskilliga frågor, som förut tillhörde annat utskott, öfverflyttades till jordbruksutskottet en del ärenden från lagutskottet, vilket sistnämnda utskott i särskilt hög grad var i behov av lättnad. Inrättas ytterligare ett lagutskott, föreligger icke vidare anledning att med hänsyn till ett sådant behov från lagutskottens arbetsområde avskilja samtliga ovan omförmälda, jordbruksutskottet nu tillagda frågor. Bland dessa torde särskilt sådana, som nära sammanhånga med den allmänna privaträtten böra ifrågakomma att återföras till behandling av lagutskott. Hit höra i första hand frågor rörande vattenrättslagstiftningen samt skiften och jordstyckningar. Även skulle kunna ifrågasättas att till lagutskottsbehandling återföra ärenden rörande jakt och fiskerätt. Det synes emellertid vara mest välbetänkt att begränsa öfverflyttningen till de ärenden, som stå i ett särskilt intimt samband med den allmänna civilrätten, nämligen vattenrättsfrågorna och frågorna om skiften och jordstyckningar ävensom de därmed besläktade och i grundlagen för närvarande med dem sammanförda frågorna om skatteköp och avvitringer samt vad därmed sammanhänges. Vi hava därför velat föreslå, att nu berörda frågor öfverföras till lagutskottens arbetsområde. Härigenom beredes även åt jordbruksutskottet en efter vad erfarenheten visat icke obehöfelig lättnad i dess arbete».

Den av kommitterade uttalade tanken, att vissa ärenden, och i synnerhet sådana som stå i ett särskilt intimt samband med den allmänna civilrätten, böra återföras till lagutskotts handläggning, synes utskottet vara riktig. I fråga om öfverflyttningens lämpligaste omfång kunna visserligen delade meningar råda. Utskottet har emellertid funnit öfvervägande skäl tala för bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

*Utskotts-
valen.*

Herrar Hallendorff och Kaijser hava påyrkat sådan ändring i § 37 riksdagsordningen, att valen till de ständiga utskotten skulle ske inom två dagar och valen till de tillfälliga inom fyra dagar efter riksdagens öppnande. Denna frist är enligt utskottets mening för kort, för att nödiga

förberedelser för valen inom den skulle kunna vidtagas, i all synnerhet vid den första riksdagen efter det en kammare blivit genom allmänna val förnyad. Motionärernas yrkande härutinnan står för övrigt i närmaste samband med deras förslag om en avsevärd inskränkning i motionstiderna, vilket förslag utskottet, på nedan anförda skäl, icke kunnat biträda, och torde, därest sistnämnda yrkande av riksdagen ej bifalles, icke i nämnvärd mån bidra till underlättande av riksdagens arbete. Utskottet vill, i likhet med kommitterade, i detta sammanhang erinra därom, att kamrarna äro oförhindrade att företaga utskottsvalen inom kortare tid än de sex dagar, varom riksdagsordningen talar, och att så även i praxis skett, i den mån det utan olägenhet låtit sig göra. — Däremot vill utskottet tillstyrka det av kommitterade väckta och av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget om sådan ändring i stadgan om utskottsvalen, att val av suppleanter må förrättas å samma dag som val av ordinarie ledamöter i utskottet ägt rum, därest icke någon ledamot i den kammare, som verkställer valet, framställer yrkande om suppleantvalets uppskjutande till annan dag. Härigenom skulle otvivelaktigt en viss besparing av tid kunna vinnas.

Vad därefter vidkommer ändringar i motionstiderna, så vill utskottet erinra därom att redan 1915 års konstitutionsutskott, med anledning av väckt motion, uttalade sig för införande av en bestämd motionstid jämväl för *grundlagsfrågor*. Härvid yttrade utskottet bl. a. följande:

*Motions-
tiderna.*

»Sedan år 1909 frågor rörande kommunallagstiftningen överförts till konstitutionsutskottets förberedande handläggning, och då statsrådsprotokollen, vilkas granskning ankommer på utskottet, år från år svällt till allt vidare omfång, har utskottets arbetsbörda på senare år så avsevärt vuxit, att utskottets arbetstid numera plägar vara fullt upptagen under hela den tid, riksdagen är samlad. Erfarenheten har ock att framvisa mer än ett exempel därpå, att i riksdagens sista tid inkomna grundlagsförslag inverkat i hög grad störande på konstitutionsutskottets arbete. Det ligger även i öppen dag, att den utredning, som kan ägnas de sent avgivna motionerna, blir mindre god och fullständig än eljest behövt vara fallet, vilket givetvis, då det rör ämnen av grundlagsfrågors grannliga natur, är så mycket, betänkligare. Hartill kommer, att handläggningen av tidigare till utskottet hänvisade men ej slutbehandlade frågor lätteligen kan av nu berörda anledning bliva lidande. Utskottet anser fördenskull, att fastställande av viss motionstid i grundlagsfrågor skulle vara till avsevärt gagn såväl för konstitutionsutskottet självt, vilket för närvarande är det enda av riksdagens utskott, som ej åtnjuter förmånen att kunna räkna på en bestämd motionstid, som ock för den arbetsprodukt, utskottet kan under-

ställa kamrarna. Att ett underlättande och påskyndande av utskottets arbete ävenledes måste i sin mån fördelaktigt inverka på riksdagsarbetet i stort, särskilt genom att lätta på den arbetsmängd, som mot slutet av kamrarnas samvaro plägar hopa sig, är uppenbart.»

Under återopande av detta uttalande av 1915 års konstitutionsutskott hava kommitterade, liksom också Kungl. Maj:t, förordat en bestämmelse därom, att motioner i grundlagsfrågor skola avgivas inom fyrtio dagar från riksdagens öppnande. Till stöd för denna hemställan hava kommitterade ytterligare anfört:

»För vår del vilja vi, vad beträffar olägenheterna av införandet av viss motionstid i grundlagsfrågor, först erinra därom, att sådana egentligen endast kunna tänkas uppstå vid den riksdag, som omedelbart föregår nyval till andra kammaren. Ty därest vid första eller andra riksdagen i treårsperioden framförandet av motion i en grundlagsfråga ej skulle medhinnas, behöver därav i normala fall icke uppstå försening av frågans slutliga behandling, eftersom grundlagsförslag ej kan bliva definitivt antaget förrän efter nyval till andra kammaren. Och skulle trängande behov att väcka en motion i grundlagsfråga inträda efter utgången av stadgad motionstid, så torde detta i allmänhet kunna antagas bero på någon under riksdagen inträffad händelse, vilket förhållande ju berättigar till väckande av motion när som helst under riksdagens lopp. Konstitutionsutskottets initiativrätt i grundlagsfrågor, vari vi icke tänka oss någon inskränkning, öppnar ju ock en möjlighet att utan hinder av viss motionstid inom riksdagen framföra förslag angående ändring i grundlagarna.

Vidare vilja vi framhålla, att det icke kan stå i god överensstämmelse med införandet av en särskild propositionstid — såsom vi ovan föreslagit — att låta väckandet av motion i grundlagsfrågor vara alldeles obundet av varje tidsbegränsning.»

På de dels av konstitutionsutskottet 1915, dels av kommitterade anförda skäl får utskottet även i denna del förorda det av Kungl. Maj:t väckta förslaget.

Beträffande därefter avgivandet av *motioner i frågor, vilka tillhöra ständigt utskotts behandling*, men som icke hänföra sig till efter riksdagens öppnande avlämnad kungl. proposition, har kommittén ansett, att någon inskränkning i den nuvarande motionstiden icke kan ifrågakomma. Ej heller har den ifrågasatt någon förkortning av *motionstiden för frågor tillhörande tillfälligt utskotts handläggning*. Däremot hava herrar Hallendorff och Kaijser föreslagit, att motionstiderna skulle inskränkas till, för båda dessa kategorier, fyra dagar. Också i detta avseende delar utskottet kommitterades uppfattning. Motionärerna synas hava utgått därifrån, att mo-

tioner alltid böra kunna utarbetas före riksdagens början, men förbise härvidlag enligt utskottets mening, dels att motioner ofta förutsätta ett samrådande mellan olika ledamöter av riksdagen, vartill tillfälle ofta icke kan vinnas före riksdagens öppnande, dels att det för motionernas utarbetande erforderliga materialet för i landsorten bosatta riksdagsmän mången gång ej är tillgängligt i deras respektive hemorter. Utskottet har därför ej kunnat tillstyrka den av motionärerna föreslagna ändringen i § 55 riksdagsordningen.

Vidkommande slutligen *motioner, som föranledas av efter riksdagens öppnande avlämnad kungl. proposition*, hava kommitterade haft under övervägande frågan om en omläggning av motionstiden.

Härom yttra kommitterade: »Den nu stadgade tiden, femton dagar från propositions avlämnande i kammare, har synt oss vara onödigt långt tillmätt i normala fall, medan den stundom måste anses vara väl knapp.

Även om det är uppenbart, att utskotten icke under alla omständigheter kunna avvakta utgången av motionstiden före avgivandet av betänkande över till dem hänvisade kungl. propositioner, torde ett utskott dock i allmänhet vilja invänta motionstidens utgång. En förkortning av den nuvarande motionstiden skulle därför i normala fall vara till nytta för utskottsarbetets påskyndande. Då fråga åter är om propositioner av synnerlig omfattning liksom då proposition avgives strax före de övliga påskferierna eller vid sådan tidpunkt, att den stadgade motionstiden skulle komma att utlöpa under helg, kan även en tid av femton dagar vara väl kort för motions utarbetande. Därest kammare tillerkännes rätt att i särskilda fall medgiva en förlängning av motionstiden, synes det icke böra möta några mera vägande betänkligheter att låta motionstiden i regel utgå vid det kammarmanträde, som följer näst efter tio dagar från propositions avlämnande i kammare. Den förlängning, som kammare skulle äga medgiva, synes lämpligen böra bestämmas så, att motionstiden utgår senast vid det kammarmanträde, som följer näst efter tjugo dagar från propositionens avlämnande.

Någon fara för att kammare skall utan tillräckliga skäl använda sin rätt att utsträcka motionstiden, torde man ej behöva räkna med. Erinras må, att kammare nu kan för särskilt fall medgiva, att motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas senare än de normala tjugo dagarna efter riksdagens öppnande. Något missbruk av detta stadgande har ej förekommit. Vidare må framhållas, att det ju ligger i kamrarnas eget intresse att ej onödigtvis och i allt för stor utsträckning medgiva förlängning av motionstiden.»

Herr Lindhagen åter anser över huvud taget en begränsad motions-tid i frågor, som föranledas av under riksdagen avlämnade propositioner,

olämplig. Den inskränker enligt hans mening alltför mycket »riksdagsledamöternas möjlighet att sätta sig in i sakerna och väcka de förslag som för deras allsidiga belysning kunna ifrågakomma.» Motionären har förden skull föreslagit, »att motionstiden med anledning av under riksdagen inkomna propositioner borttages, eller, om detta icke kan bifallas, den nuvarande motionstiden av femton dagar bibehålles med den förändring, att, om ej plenum infaller på femtonde dagen, motionstiden skall utgå å den dag, plenum näst därefter hålles, och att påskferier ej medräknas i motionstiden.»

Viss tid för avlämnande av sådana motioner, som här avses, bör enligt utskottets mening av praktiska skäl alltjämt bibehållas, då nämligen därigenom planmässigheten i utskottens arbete i väsentlig mån underlättas. Införandet av en särskild propositionstid synes dessutom — på sätt som i fråga om motioner i grundlagsfrågor redan av kommitterade framhållits — böra föranleda, att motionstiden icke för någon grupp av frågor göres obegränsad. Vad åter vidkommer de olika förslag, som föreligga, anser utskottet obestriddligt, att Kungl. Maj:ts förslag är ägnat att i sin mån motverka för riksdagsarbetets gång hinderliga dröjsmål. Vad å andra sidan angår de av herr Lindhagen uttalade önskemålen, kan utskottet icke finna annat än att de lika väl och — i vissa fall — bättre tillgodoses genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition än till det av honom subsidiärt framställda yrkandet om bibehållande, med en mindre modifikation, av nu gällande bestämmelser. Utskottet anser sig därför böra hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å herr Lindhagens yrkande, bifalla, vad Kungl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

Med avseende på den tid, inom vilken förslag om motionstidens förlängning från tio till tjugo dagar bör väckas, har Kungl. Maj:t, i enlighet med kommitterades hemställan, föreslagit bestämmelse därom, att dylik fråga bör väckas senast vid det sammanträde, som äger rum näst efter det, då vederbörande proposition avlämnats, samt beslut i frågan fattas senast vid det närmast därefter följande sammanträdet. Herr Lindblad anser den frist, som föreslagits för väckande av förslag om motionstidens förlängning, vara alltför kort och föreslår därför dess utsträckning till det sammanträde, som infaller näst efter 5 dagar från propositionens avlämnande.

Det är enligt utskottets mening angeläget såväl för dem av kamrarnas ledamöter, vilken i ett fall av nu ifrågavarande art ämna väcka motioner, som för vederbörande utskott att snarast möjligt få bestämt, huruvida förlängd motionstid skall tillämpas eller ej. Med den av herr Lindblad ifrågasatta anordningen skulle det däremot, under förutsättning att nu gällande praxis beträffande kammарplenas fördelning å de olika veckodagarna alltjämt bibehålles, kunna inträffa, att det beslut, varom nu är fråga,

ej bleve fattat förrän åtta dagar efter propositionens avlämnande. Utskottet har icke heller känt sig övertygat om att något större behov av den art, som i den ifrågavarande motionen antytts, skulle föreligga. Kungl. Maj:ts förslag är enligt utskottets mening i detta avseende tillfyllestgörande. — Vad därefter angår herr Lindblads förslag angående bestämmelse om att sådant beslut, varom nu är fråga, skall vara bindande för båda kamrarna, finner utskottet fördelarna av en dylik anordning vara alltför ringa för att motivera särskilda bestämmelser i grundlag därom och för att motväga de principiella betänkligheter, som måste göra sig gällande gentemot tanken att låta den ena kammaren besluta för den andras räkning, tilläventyrs i strid med av den sistnämnda redan fattat beslut.

I detta sammanhang anser sig utskottet böra instämma i det av kommitterade uttalade önskemålet, att alltid de kungl. propositionerna samtidigt med avlämnandet till riksdagen i tryck utdelas till kamrarnas ledamöter.

Spörsmål rörande utskottens arbetssätt hava upptagits dels av herrar Hallendorff och Kaijser, dels ock, utan direkt samband med frågan om lättnader i riksdagens arbete, av herr Lindhagen. Herrar Hallendorff och Kaijser hava framfört tanken på en *utsträckning av utskottens arbetstid* och en *omreglering av förhållandet mellan utskottens och kamrarnas sammanträden*, varigenom enligt deras uppfattning större arbetsresultat skulle kunna ernås. Utskottet vill icke förneka, att vissa av de synpunkter, som av motionärerna utvecklats, förtjäna beaktande, men har, då hithörande frågor ej tillhöra konstitutionsutskottets handläggning och motionärerna dessutom icke i detta avseende framställt något bestämt yrkande i annan mån än att den ifrågasatta omregleringen utgör en av förutsättningarna för den av dem föreslagna höjningen av riksdagsmännens arvoden, icke haft anledning att ingå på ett närmare dryftande av deras program. — Herr Lindhagen har i sin motion föreslagit bestämmelser av sådant innehåll, att den utskotten medgivna *rättigheten att företaga utvidgningar i av motionärer framställda yrkanden* skulle utsträckas att *gälla jämväl minoriteter inom utskotten*. Utskottet delar motionärens uppfattning, att nu gällande bestämmelser äro ägnade att medföra vissa olägenheter. Då utskottet icke dess mindre anser sig böra avstyrka motionen i denna del, är det därför, att motionären icke på något sätt antytt, huru han tänkt sig de ifrågasatta bestämmelserna utformade. En dylik utformning torde vara förenad med åtskilliga svårigheter, och utskottet har icke varit i tillfälle att ägna spörsmålet den grundliga prövning, som skulle möjliggöra framläggandet av ett förslag till för frågans lösning erforderliga grundlagsändringar.

*Frågor
rörande
utskottens
arbetssätt.*

*Minskning
av kamrar-
nas arbets-
börda.*

Till åstadkommande av lättnad i riksdagens arbetsbörda syftar herr Clasons förslag, som går ut därpå, att den åt kamrarna tillerkända rättigheten att utan remiss till utskott avslå vissa motioner skulle utsträckas till att gälla även sådana under ständigt utskotts handläggning fallande motioner, »som med enahanda yrkande förevarit vid riksdag under samma treårsperiod utan att av någondera kammaren bifallas». Till stöd för sin hemställan har motionären bland annat bifogat en redogörelse för »kamrarnas rättigheter med avseende på väckta motioner i åtskilliga främmande representationer», utvisande att flertalet av dessa äga en vida större »rätt att bestämma över sitt arbetsmaterial» än den svenska riksdagen. Utskottet vill i detta hänseende, med instämmande i vad kommitterade yttrat, erinra därom, att »de regler, som i detta hänseende förekomma i utländska parlament, ofta sammanhånga med arbetsformer, vilka starkt skilja sig från den svenska riksdagens». Att utan en avsevärd omläggning av riksdagens arbetsformer genomföra en förändring i den av motionären antydda riktningen skulle sannolikt icke visa sig ändamålsenligt. Dessa arbetsformer försvåra nämligen i hög grad den — låt vara summariska — föregående prövning, som utgör förutsättningen för tillämpning av rätten till avslag utan utskottsbehandling. Härvidlag bör särskilt den omständigheten beaktas, att motioner sällan föreligga i tryck vid den tidpunkt, då kammar enligt § 58 riksdagsordningen är skyldig att besluta om remiss till utskott. Detta förhållande utgör enligt utskottets mening en av anledningarna, varför den redan nu förefintliga rätten att utan remiss avslå sådana motioner, som tillhöra tillfälligt utskotts handläggning, så ytterst sällan begagnas, och det synes icke troligt, att förhållandet skulle bliva ett annat, därest sådan rätt, på sätt nu föreslagits, infördes även för vissa under ständigt utskotts behandling hörande motioner. — Härtill kommer slutligen, att den föreslagna grundlagsbestämmelsen sannolikt skulle bliva utan större praktisk betydelse även av den anledningen att den mycket lätt skulle kunna kringgåas därigenom, att vederbörande motionär gjorde en mindre, kanske endast formell ändring i avfattningen av sitt yrkande, varav skulle följa, att detta yrkande icke kunde avvisas såsom »enahanda» med det förut framförda. Utskottet har fördenskull icke funnit sig kunna tillstyrka den av herr Clason väckta motionen.

Slutligen har utskottet förehaft den av herrar Hallendorff och Kaijser väckta frågan om vissa andra åtgärder för att minska kamrarnas arbetsbörda, närmast i syfte att därigenom möjliggöra den utökning av utskottens arbetstid, vilken motionärerna, såsom ovan nämnts, framhållit som önskvärd. Motionärerna hava nämligen föreslagit, att riksdagen i syfte att möjliggöra utskottssammanträden även på plenidagarnas förmiddagar ville

genom underdånig skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för nästkommande års riksdag av förslag rörande *skälig begränsning av kammardebatternas längd*. — Rörande de regler, som vid den ifrågasatta inskränkningen i kammardebatterna skulle tillämpas, hava motionärerna emellertid endast lämnat knapphändiga antydningar. Utskottet anser sig icke på grundvalen av dessa kunna upptaga en fråga av så grannliga natur och kan därför icke förorda någon skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Under det nu förevarande spørsmålets behandling, såväl inom kamrarna vid föregående riksdagar och inom kommittén som även inom utskottet, hava åtskilliga förslag till en mera genomgripande omläggning av riksdagens arbetssätt i den ena eller andra riktningen förevarit. Rörande dessa spørsmål har emellertid utskottet icke för närvarande velat uttala sig. De kunna ännu icke anses föreligga i tillräckligt utrett skick, och utskottet har — i det läge vari frågan sålunda nu befinner sig — icke i något avseende ansett sig böra gå utöver de förslag i ämnet, som på grundval av kommitterades betänkande av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen. Utskottet vågar icke hoppas, att de reformer, som utskottet sålunda — till alla delar i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition — förordat, skola vara ägnade att, därest de vinna riksdagens bifall, tillfullo avhjälpa förefintliga olägenheter. För ett bifall till dessa smärre reformer böra dock enligt utskottets mening de förhoppningar, som tilläventyrs knyts till förslag av annan innebörd och räckvidd, icke få stå hindrande i vägen. Dessa reformer torde i varje fall allesammans i någon mån kunna bidra till beredande av lättnader i riksdagens arbete, och deras antagande utgör givetvis intet hinder för att framdeles, om så befinnes lämpligt, upptaga spørsmålet om en mera vittgående omgestaltning av riksdagens arbetsformer. Om beskaffenheten av de åtgärder, som i detta syfte kunna ifrågakomma, synes tvärtom ett bättre grundat omdöme kunna vinnas, sedan erfarenheten fått utvisa, vilka resultat som med de nu föreslagna förändringarna kunna ernås.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, och med avslag dels å herr Lindblads motion, dels å herrar Hallendorffs och Kaijsers motion i vad den avser ändring i §§ 37 och 55 riksdagsordningen, dels ock å herr Lindhagens motion i vad den avser ändring i § 55 riksdagsordningen måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37 mom 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter riksdagen. Den fördelas i två kamrar, vilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande riksdagen i kraft av denna grundlag sammankomma till lagtina möte varje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtina riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott,

(Föreslagen lydelse:)

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter riksdagen. Den fördelas i två kamrar, vilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande riksdagen i kraft av denna grundlag sammankomma till lagtima möte varje år den 10 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtina riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott,

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

ett bankoutskott, *ett lagutskott* samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — ärenden.

ett bankoutskott, *två lagutskott* samt ett jordbruksutskott med den sammansättning och de uppgifter, som i riksdagsordningen bestämmas.

Å urtima — — — ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 2.

Lagtima riksdag skall, i kraft av rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda varje år den 15 januari eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter.

Urtima riksdag, — — — sammanhang.

§ 37 mom. 1.

1. Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, *ett lagutskott* samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, statsutskottet av tjugufyra, bevillningsutskottet av tjugu, bankoutskottet av sexton, *lagutskottet* av sexton samt jordbruksutskottet av sexton ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara av nöden, tillsätta särskilt utskott för upptagande av frågor, som tillhöra stän-

§ 2.

Lagtima riksdag skall, i kraft av rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda varje år den 10 januari eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter.

Urtima riksdag — — — sammanhang.

§ 37 mom. 1.

1. Å varje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott, *två lagutskott* samt ett jordbruksutskott. Dessa riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet av tjugu, statsutskottet av tjugufyra, bevillningsutskottet av tjugo, bankoutskottet av sexton, *vardera lagutskottet* av sexton samt jordbruksutskottet av sexton ledamöter, vilka vardera kammaren till halva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara av nöden, tillsätta särskilt utskott för upptagande av frågor, som tillhöra

(Nuvarande lydelse:)

dig utskotts behandling, så och att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 42.

1. *Lagutskottet* skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de, såsom icke tillhörande annat utskotts behandling, från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av civil-, kriminal- och kyrkolag, likasom ock av andra lagar och författningar, som stiftas av Konung och riksdag samfällt.

2. *Utskottet* skall ock granska justitieombudsmannens och militieombudsmannens avgivna redogörelser, ävensom deras ämbetsdiarier och registratur, samt med utlåtande däröver till riksdagen inkomma.

§ 43 mom. 2.

2. Utskottet åligger jämväl att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av alla från kamrarna dit hänvisade frågor, som angå stiftande,

(Föreslagen lydelse:)

ständig utskotts behandling, så och att, därest utskott anmäler behov av förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 42.

1. *Lagutskotten skola* meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de, såsom icke tillhörande annat utskotts behandling, från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av civil-, kriminal- och kyrkolag, likasom ock av andra lagar och författningar, som stiftas av Konung och riksdag samfällt.

2. *Ett av lagutskotten* skall ock granska justitieombudsmannens och militieombudsmannens avgivna redogörelser, ävensom deras ämbetsdiarier och registratur, samt med utlåtande däröver till riksdagen inkomma.

3. *Lagutskotten fördela å gemensamma sammanträden sig emellan de till dem hörande ärenden, och skall i fråga om sådana sammanträden tillämpas vad i 45, 48 och 49 §§ är rörande ständig utskott stadgat.*

§ 43 mom. 2.

2. Utskottet åligger jämväl att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av alla från kamrarna dit hänvisade frågor, som an-

(Nuvarande lydelse:)

ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande hushållningen med allmänna och enskilda skogar, om jakt och fiske, om vattenrättsförhållanden, om skatteköp, avvitringar, skiften och jordstyckningar samt därmed sammanhängande ämnen så ock angående vägar och skjutsväsende.

§ 54.

Konungens skrivelser — — —
yttrande.

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, eller om motionen föranledes av kungl. proposition, som efter öppnandet till riksdagen avlåtits, inom femton dagar från propositionens avlämnande i kammare. Motion i ämne, som tillhör tillfalligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obetaget

(Föreslagen lydelse:)

gå stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande hushållningen med allmänna och enskilda skogar, om jakt och fiske samt angående vägar och skjutsväsende.

§ 54.

Konungens skrivelser — — —
yttrande.

Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom sjuttio dagar från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlåtits, sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl

(Nuvarande lydelse:)

att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

I *grundlagsfrågor* samt i frågor som röra någondera kammaren enskilt, så ock i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör — — — sammanföras.

(Föreslagen lydelse:)

kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnaade, och må fråga härom ej väckas senare än vid sammanträdet näst efter det, då propositionen avläts.

Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör — — — sammanföras.

§ 58.

När proposition — — — uppehållas.

Uppstår fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall denna fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet, men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras:

§ 58.

När proposition — — — uppehållas.

Är inom kammare väckt fråga om sådan utsträckning av motions-tid, som i 55 § första stycket sägs, eller uppstår fråga till vilket utskott ett mål bör hänvisas, skall sådan fråga blott för det sammanträde, då den väckt blivit, kunna läggas på bordet;

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

men vid det nästföljande ovillkorligen avgöras.

2:o) att herr Clasons motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att den i herr Lindhagens motion under mom. 2 gjorda hemställan icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4:o) att den i herrar Hallendorffs och Kaijsers motion under mom. 3 gjorda hemställan icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

5:o) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott.

Häri genom förordnas, att 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott skall erhålla följande ändrade lydelse:

(Nuvarande lydelse:)

Vid val av suppleanter i utskott skall vad här ovan är i fråga om val av ledamöter stadgat äga motsvarande tillämpning.

Sådant val må ej förrättas å samma dag, som val av ordinarie ledamöter i utskottet ägt rum.

(Föreslagen lydelse:)

Vid val av suppleanter i utskott skall vad här ovan är i fråga om val av ledamöter stadgat äga motsvarande tillämpning.

Val av suppleanter må utsättas att äga rum samma dag som kammaren väljer ordinarie ledamöter i utskott; dock skall, därest någon ledamot av kammaren det yrkar, suppleantvalet uppskjutas till annan dag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.
Stockholm den 7 maj 1917.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

vid punkt 2:o av herr *Clason*, och

vid punkt 3:o i frågan om motiveringen:

dels av herr *Hellberg*, som anför:

»Det synes mig att utskottet i motiveringen till sitt avstyrkande utlåtande över herr Lindhagens motion bort kunna uttala att ordalydelsen i grundlagsbestämmelserna rörande utskottets befogenheter icke syntes sätta något oöverstigit hinder mot en sådan rätt jämväl för utskottens minoriteter att i sina yrkanden gå utanför de framställda förslagets ram som vore medgiven utskotten. Även om hittills ifrågavarande bestämmelser tillämpats så, att denna rätt icke ansetts böra tillkomma minoriteterna, så torde tillämpningen i detta avseende kunna ändras. Det finns som bekant andra grundlagsbestämmelser, i fråga om vilkas tillämpning praxis varit något växlande, än strängare och än mildare — så är ju fallet med § 90 regeringsformen — och en liknande rörelsefrihet borde kunna ifrågakomma även i fråga om här berörda bestämmelser. Genom en sådan ändring av praxis, vartill kamrarna lätt kunde medverka, skulle möjligen det i motionen framförda önskemålet kunna nås utan en grundlagsförändring, vilken syntes vara förbunden med vissa svårigheter att åstadkomma;»

dels av herr *Olof Olsson*, som instämt med herr *Hellberg*;

dels ock av herr *K. J. Ekman*, som yttrat:

»I det utlåtande angående åtgärder för beredande av lättnad i riksdagens arbete, som av särskilda kommitterade avgavs den 13 december 1907 och som ligger till grund för de bestämmelser i sådant syfte, vilka av 1909 års riksdag definitivt antogos, yttrade kommitterade bland annat, att då det måste anses vara av synnerlig vikt, att utskotten må äga befogenhet att uti föreliggande förslag vidtaga nödiga ändringar, hava kom-

mitterade funnit sig böra, såsom en konsekvens av förslaget om bestämda motionstider, giva vederbörande paragrafer i riksdagsordningen en sådan avfattning, att alla utskott, de ständiga såväl som de tillfälliga, erhålla möjlighet att uti de till deras handläggning hänskjutna propositioner och motioner göra sådana ändringar och tillägg, som, utan att innebära en omläggning av de grunder, på vilka förslagen vila, kunna finnas av behovet påkallade.

Detta uttalande har sedermera alltjämt ansetts normerande för uppfattningen av de nya bestämmelser härutinnan, som år 1909 infördes i riksdagsordningen.

Vad sålunda gäller för riksdagens utskott maste anses i lika mån gälla för utskottens enskilda ledamöter. Ett utskott lär icke kunna komma i tillfälle att besluta en sådan utvidgning av ett väckt förslag, som i berörda kommittéuttalande förutsättes, så framt icke yrkanden därom inom utskottet framställts av någon dess ledamot. Och skulle ett sålunda väckt yrkande av utskottet avslås, lär icke intet hinder förefinnas för den ledamot, som framställt yrkandet, att i avgiven reservation lämna kamrarna del av sin från utskottsmajoriteten avvikande ståndpunkt och få densamma underställd kamrarnas prövning. Riksdagsordningens § 48, som innehåller bestämmelserna om reservationsrätten inom utskotten, stadgar härutinnan endast, att »ledamot, som i utskotts beslut ej instämt, är obetaget att jämte utskottets yttrande lämna kamrarna del av sin skiljaktiga mening, som i sådant fall bör till utskottet skriftligen angivas». Visserligen innehåller riksdagsordningens § 56, att konungens propositioner, så ock i motioner i ämnen, som tillhöra ständigt utskotts behandling, icke kunna till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande. Men då de ändringar och tillägg, om vilka här är fråga, icke kunna förutsättas vare andra än sådana, som — på sätt i kommittéuttalandet sägs — »utan att innebära en omläggning av de grunder, på vilka förslagen vila, kunna finnas av behovet påkallade», lär icke med skäl kunna göras gällande, att proposition å desamma icke skulle kunna i kamrarna framställas av den anledning, att detaljerna i det reservationsvis framförda yrkandet icke blivit av utskottet särskilt granskade.

Däremot utgör sistnämnda grundlagsstadgande, bland andra, ett bestämt hinder emot, att den rätt till självständigt initiativ, som i vissa fall tillkommer konstitutionsutskottet i grundlagsfrågor, bevillningsutskottet i bevillningsfrågor och bankoutskottet i frågor rörande föreskrifter om riksbankens förvaltning, skulle kunna tillkomma någon enskild reservant.

Det är möjligt, att praxis vid tillämpningen av de år 1909 införda nya stadgandena uti riksdagsordningen i de av herr Lindhagen berörda

hänseenden kunnat vara något ojämn. Och det lär icke förnekas, att gränsfall kunna förekomma, där det riktiga avgörandet kan vara svårt att träffa. Men därest de här ovan uttalade grundsatserna befinnas riktiga och vid tillämpningen följas, torde intet behov förefinnas att vidtaga någon ytterligare åtgärd för tryggande av en utskottsminoritets berättigade krav att få göra sin avvikande mening gällande vid ärendenas behandling i utskott och kammare.

Av nu anförda skäl anser jag, lika med utskottet, att den i herr Lindhagens motion under mom. 2 gjorda hemställan icke bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.»